

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
AVOKATI I POPULLIT
Seksioni i Përgjithshëm

Adresa: Bulevardi: 'Zhan D' Ark' Nr.2
Tiranë, Shqipëri

Tel/Fax: +355 4 2380 300/315
E-mail: ap@avokatipopullit.gov.al
www.avokatipopullit.gov.al

Nr. Prot.
Nr.doc. 202300183/7

Tiranë ___/___/2023

Lënda : *Përcillen sugjerimet në lidhje me Kapitujt I, II, III, IV, V dhe VI të Draft-Konventës së Këshillit të Evropës për inteligjencën artificiale, të drejtat e njeriut, demokracinë dhe shtetin e së drejtës.*

MINISTRISË SË BRENDSHME

Të nderuar,

Siç tashë jeni në dijeni, institucioni i Avokatit të Popullit është angazhuar në mënyrë proaktive për të përcjellë sugjerime lidhur me kapitujt e draft-Konventës (Kquadër) për inteligjencën artificiale, të drejtat e njeriut, demokracinë dhe shtetin e së drejtës, e cila është në proces hartimi-diskutimi dhe konsultimi nga Komiteti i Inteligjencës Artificiale i Këshillit të Evropës (CAI).

Në vijim përcjellim sugjerimet lidhur me kapitujt që do të diskutohen në seancën e ardhshme plenare të CAI, në datat 31 Maj -2 Qershor 2023.

- *Sugjerime në lidhje me kapitullin e parë (I) 'Parashikime të përgjithshme'.*

1. **Objekti i Konventës** nuk duhet të përjashtojë projektimin, zhvillimin dhe aplikimin e sistemeve artificiale të përdorura për qëllime të **mbrojtjes kombëtare**, pasi ky formulim mund të përjashtojë AI me qëllime të dyfishta/qëllime të përgjithshme.

2. Përkufizimi i "**ciklit jetësor**" të sistemeve artificiale në Konventën e AI duhet të jetë gjithëpërfshirës dhe të përdorë atë të formuluar tashmë nga Komisioneri i Këshillit të Evropës për të Drejtat e Njeriut në Rekomandimin e saj "Unboxing AI", që nënkupton të gjitha fazat e ekzistencës së një sistemi i inteligjencës artificiale.

3. Shtetet duhet të sigurojnë që të **shmangen boshllëqet ligjore** në formulimin e Konventës së AI kur diskutohet për një "ofruer të inteligjencës artificiale". Ai duhet të shkojë përtej veprimit të "vënies në shërbim të një sistemi artificial" dhe gjithashtu të përfshijë "vendosjen në treg" për të mbuluar përdorimin e sistemeve përtej pikës së furnizimit ose përdorimit të parë.

- *Sugjerime në lidhje me kapitullin e dytë (II) 'Zbatimi i sistemeve të inteligjencës artificiale nga autoritetet publike' dhe kapitullin e tretë (III) 'Projektimi, zhvillimi dhe aplikimi i sistemeve të inteligjencës artificiale në ofrimin e mallrave, objekteve dhe shërbimeve'.*

Përdorimi i AI nga sektori publik kërkon detyrime shtesë si bartës të detyrave kryesore për të drejtat e njeriut, demokracinë dhe shtetin e së drejtës. Megjithatë Konventa nuk mund të përjashtojë aktorët privatë nga objekti i saj. Në fund të fundit, edhe sistemet e AI të sektorit privat nuk duhet të çenojnë të drejtat ekzistuese (të njeriut) dhe duhet të respektojnë shtetin e së drejtës. Sipas CAHAI qëllimi i Konventës duhet të jetë:

“për të vendosur disa parime dhe norma bazë që rregullojnë zhvillimin, hartimin dhe zbatimin e sistemeve të AI dhe të rregullojnë, në mënyrë të qëndrueshme dhe të qëllimshme, nëse dhe në cilat kushte sistemet e AI mund të paraqesin rreziqe për gëzimin e të drejtave të njeriut, funksionimin e demokracisë dhe respektimi i shtetit të së drejtës mund të zhvillohet, hartohet dhe zbatohet nga të gjitha llojet e organizatave, duke përfshirë aktorë publikë dhe privatë.” Prandaj ENNHRI shpreh shqetësim të thellë në lidhje me shënimin 2 në dokumentin CAI-DG(2023)05 - Draft Kapitujt I IV dhe V]

[Neni [] Deklaratat

Çdo Palë, në momentin e nënshkrimit, kur depoziton instrumentin e saj të ratifikimit ose aderimit ose në çdo kohë më pas, mund të deklarojë masën në të cilën kjo Konventë do të zbatohet brenda juridiksionit të saj, përtej projektimit, zhvillimit dhe përdorimit të sistemeve të inteligjencës artificiale nga ose në emër të Palës.]

ENNHRI është i shqetësuar se përjashtimi *de facto* i sektorit privat do ta bëjë mbrojtjen efektive të të drejtave të njeriut jashtëzakonisht sfiduese. Sistemi i të drejtave të njeriut është tradicionalisht më i orientuar nga shteti dhe legjislacioni i zbatueshëm për sektorin privat ose publik është i përafuar në mënyrë të pamjaftueshme (p.sh. si do të përmbushet kërkesa për atribuum në një partneritet publik-privat?). Në kontekstin e AI, ku bashkëpunimet e aktorëve publikë dhe privatë janë të konsiderueshëm dhe detyrat dhe rolet janë bërë të pandashme, kjo në mënyrë të pashmangshme do të çojë në pasiguri juridike. ENNHRI beson se përjashtimi i aktorëve privatë do të zvogëlojë ndjeshëm hapësirën për të mbajtur përgjegjës aktorët përkatës (AP-publik-privat), duke e bërë praktikisht të pamundur mbrojtjen efektive të të drejtave të njeriut.

ENNHRI rekomandon fshirjen e kësaj dispozite për të rritur sigurinë ligjore dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut. Nëse është e pamundur përfshirja e sektorit privat në fushëveprim, dispozita e juridiksionit duhet të paktën t'i nënshtrohet një "optout" (jo opt in) për qëllime transparence.

Së dyti, dispozita në shënimin 1 do t'i bënte dispozitat e ndryshme të Konventës plotësisht të varura nga opt-in. Kjo, do të zbatohet edhe për aspekte si mekanizmat e dëmshpërblimit. Kjo është shumë problematike, sepse mund të përfundojmë me një Konventë që përpiqet të mbrojë të drejtat e njeriut, por ku është e lejueshme që të mos u jepet individëve asnjë mundësi për të mbrojtur veten dhe për të kërkuar korrigjim. Kjo minon vetë qëllimin e mbrojtjes së të drejtave të njeriut. E drejta për dëmshpërblim efektiv është sanksionuar në Nenin 13 të KEDNJ-së dhe është veçanërisht e vështirë për t'u respektuar në kontekstin e AI.

Sektori publik

Duke pasur parasysh rreziqet e veçanta që mund të lindin në kontekstin e përdorimit të AI nga njësitë publike ose në emër të tyre, siç është asimetria e natyrshme e pushtetit dhe informacionit midis qytetarëve dhe shtetit, kërkesat shtesë sigurisht që justifikohen dhe forcojnë demokracinë dhe rregull i ligjit.

Megjithatë, dispozitat aktuale janë mjaft të paqarta në këtë drejtim. ENNHRI rekomandon që CAHAI të përfshijë nën titullin “kërkesat shtesë për sektorin publik”, një grup më të gjerë dispozitash, siç janë kërkesat për transparencë të zgjeruar, dispozitat e prokurimit publik dhe publikimi i detyrueshëm i një ex ante vlerësimi i ndikimit të të drejtave të njeriut, demokracisë dhe sundimit të ligjit, i cili duhet të jetë i hapur për reagime publike përpara përdorimit të sistemit.

Për më tepër, në mënyrë ideale, qytetarët duhet të kenë gjithashtu një fjalë kuptimplotë në përdorimin e sistemeve të AI nga njësitë qeveritare, me të paktën konsultime publike dhe mekanizma kuptimplotë reagimi.

- *Sugjerime në lidhje me kapitullin e katërt (IV) ‘Parimet themelore të projektimit, zhvillimit dhe aplikimit të sistemeve të inteligjencës artificiale’*

1. "Kërkimi" duhet të përfshihet së bashku me "projektimin, zhvillimin dhe aplikimin" si një pjesë kyçe e ciklit jetësor të sistemeve artificiale përgjatë Konventës së AI në përputhje me nenin 5(1) dhe (2) të Konventës zero të IA dhe në përputhje me Konventën e Këshillit të Evropës Mbrojtja e të Drejtave të Njeriut dhe Dinjitetin e Qenieve Njerëzore në lidhje me Zbatimin e Biologjisë dhe Mjekësisë (ETS Nr. 164)

2. Ky kapitull duhet të zhvendoset për t'i paraprirë Kapitullit II aktual pasi ka të bëjë si me detyrimet e autoriteteve publike ashtu edhe të aktorëve privatë.

3. Duke zëvendësuar "Parimet e Palëve" me "Detyrimet e Palëve dhe të Drejtat e subjekteve të AI" meqenëse ky kapitull parashtrohet një grup më të gjerë dispozitash sesa parimet e thjeshta, ai përcakton detyrimet e përgjithshme për Palët për të siguruar që sistemet e inteligjencës artificiale respektojnë disa kërkesat thelbësore.

4. E drejta për barazi dhe mosdiskriminim për çdo bazë duhet të përcaktohet qartë dhe të përfshijë diskriminimin nga shoqërimi, si dhe diskriminimin e perceptuar dhe ndërsektorial dhe shtetet duhet t'i kushtojnë vëmendje të veçantë barazisë gjinore dhe të drejtave që lidhen me grupet dhe individët e diskriminuar në situata të cënueshme. Për më tepër, shtetet duhet të sigurojnë të drejtën për strehim të arsyeshëm për personat me aftësi të kufizuara siç parashikohet në nenet 2, 13 dhe 14 të Konventës së Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara (CRPD) dhe jurisprudencën e Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut.

5. Mbledhja e të dhënave në kontekstin e IA mund të sjellë pasoja të veçanta negative dhe për këtë arsye Konventa e AI duhet t'i kushtojë vëmendjen e duhur mbledhjes së të dhënave dhe konfigurimit të të dhënave të mëdha.

6. Duke pasur parasysh rëndësinë e transparencës dhe mbikëqyrjes në kontekstin e sistemeve të inteligjencës artificiale, formulimi aktual i kërkesave të transparencës në Konventën e AI janë forcuar, për shembull duke mandatuar një regjistër publik për sistemet e AI që paraqesin rrezik, dhe një detyrim për të raportoni shkeljet e mundshme të të drejtave themelore, në përputhje me dispozitat aktuale të projektligjit të BE-së për AI.

7. Shtimi i një neni specifik që fokusohet në ndikimin e përgjithshëm dhe rreziqet sistematike të AI mbi demokracinë dhe shoqërinë më të gjerë, duke u kërkuar shteteve t'i kushtojnë vëmendje të veçantë potencialit të sistemeve të inteligjencës artificiale për të formuar opinionin publik, si dhe efektet e mundshme ftohëse që lindin nëpërmjet përdorimit të sistemeve të inteligjencës artificiale.

- *Sugjerime në lidhje me kapitullin e pestë (V) ‘Masat për të siguruar llogaridhënie dhe korigjim’*

8. ENNHRI nënvizon rëndësinë e së drejtës për rishikim kuptimplotë njerëzor kur një sistem i inteligjencës artificiale informon ose merr vendim(e) që prekin të drejtat dhe liritë themelore të njeriut dhe kërkon konkretizimin se si do të sigurohet kjo e drejtë. Për shembull, në Projektligjin e BE-së për AI jo vetëm që deklarohet se 'duhet të sigurohet mbikëqyrja njerëzore', por sqaron se çfarë lloj mbrojtjeje kërkon kjo, duke përfshirë rrezikun e paragjyqimit të automatizimit kur përdoren sistemet e inteligjencës artificiale.

9. Në përputhje me opinionin e CAHAI, ENNHRI propozon që një instrument transversal ligjërishit i detyrueshëm duhet të përfshijë gjithashtu një dispozitë për mbrojtjen e sinjalizuesve në lidhje me zhvillimin, projektimin dhe aplikimin e sistemeve të AI të cilat potencialisht mund të ndikojnë negativisht në gëzimin e të drejtave të njeriut, funksionimin e demokracisë dhe respektimin e shtetit ligjor.

10. ENNHRI pranon se përdorimi i AI me karakteristikat e tij specifike mund të shkaktojë dëme kolektive dhe shoqërore, edhe kur ato shkaktojnë vetëm dëm të papërfillshëm për individët. ENNHRI nënvizon nevojën për një fushë mjaft të gjerë të mbrojtjes së të drejtave të njeriut nga dëmtimet e të drejtave të njeriut të shkaktuara nga sistemet e AI, jo vetëm duke mbrojtur nga rreziqet për të drejtat themelore individuale, por gjithashtu duke mbrojtur nga rreziqet e diskriminimit (kolektiv), mosrespektimi i vlerave sociale, drejtësisë dhe rreziqeve shoqërore.

11. ENNHRI kujton në veçanti nevojën për mekanizma të aksesueshëm dhe efektiv të dëmshpërblimit që u mundësojnë individëve dhe shoqatave të kundërshtojnë dhe të kërkojnë dëmshpërblim për të gjitha sistemet e AI që krijojnë dëme individuale, kolektive ose shoqërore ose shkulin detyrime të tjera të përcaktuara në rregulloret kombëtare dhe rajonale për IA. në përputhje me standardet ekzistuese për mjetet juridike efektive.

- *Sugjerime në lidhje me kapitullin e gjashtë (VI) 'Vlerësimi dhe Zbutja e Rreziqeve dhe Ndikimeve negative'* duke u kërkuar shteteve t'i kushtojnë vëmendje të veçantë potencialit të sistemeve të inteligjencës artificiale për të formuar opinionin publik, si dhe efektet e mundshme ftohëse që lindin nga përdorimi i sistemeve të inteligjencës artificiale.

ENNHRI rikujton nevojën që Konventa e AI të sigurojë mbrojtje efektive të së ardhmes kundër praktikave të ndaluara që paraqesin rreziqe të papranueshme për të drejtat e njeriut, demokracinë dhe sundimin e ligjit. ENNHRI shpreh keqardhjen që neni që ka të bëjë me ndalimet është fshirë.

Së paku dy pikat e mëposhtme - thelbësore për mbrojtjen e të drejtave të njeriut, demokracisë dhe sundimit të ligjit - duhet të integrohen:

Neni 24, 3. duhet të përpunohet për të siguruar të paktën një nivel harmonizimi në lidhje me rezultatin e vlerësimit të rrezikut në të gjithë Shtetet Anëtare. ENNHRI propozon kritere të qarta dhe të paqarta, së bashku me një listë të përdorimeve specifike të ndaluara të AI.

Procedura për të vendosur ose rishikuar ndalimet duhet të jetë mjaft fleksibël, duke futur mundësinë e ndalimeve të përkohshme sipas Konventës së IA.

Teksti aktual është paksa i paqartë se kur duhet të ndërmerret vlerësimi i rrezikut dhe ndikimit dhe nëse kjo duhet të bëhet nga palët, nga autoritetet mbikëqyrëse, nga ofruesit dhe përdoruesit individual të AI, apo nga të gjithë ata. ENNHRI rekomandon përfshirjen e autoriteteve mbikëqyrëse në nenin 24, 1 në përputhje me Projekt-Konventën Zero.

ENNHRI pranon se përgjegjësia adekuate për të drejtat e njeriut mund të sigurohet nga vlerësimet e ndikimit multidisiplinor të të drejtave të njeriut, demokracisë dhe sundimit të ligjit. Kjo do të

kërkonte një vlerësim paraprak të ndikimit të drejtave të njeriut nga një palë e tretë dhe nëse identifikohet një rrezik i lartë, do të kërkohet një vlerësim më i plotë i mbikëqyrur nga autoriteti kombëtar mbikëqyrës, duke përfshirë një vlerësim të mundshëm nga një palë e tretë nga një auditor i kualifikuar. Është paksa e paqartë për ENNHRI se cili është ndikimi i fshirjes së klasifikimit të rrezikut nga Konventa në kohën e detyrimit për të praktikuar HUDERIA.

Në situata të caktuara, veçanërisht kur dëmi i mundshëm mund të jetë i një shkalle të konsiderueshme dhe/ose të pakthyeshem, do të ishte e rëndësishme të sigurohet që të kryhet një vlerësim i pavarur përpara se sistemi të vendoset ose të vendoset në treg. ENNHRI sugjeron që të merren parasysh përfshirja e dispozitave mbi nevojën për vlerësime të detyrueshme të konformitetit ex ante nga një palë e tretë e pavarur, në krahasim me vlerësimet thjesht ex post.

Propozime të përgjithshme për të përmirësuar konsistencën dhe qartësinë e përgjithshme të Konventës në lidhje me kapitujt përkatës të Konventës.

Kapitulli II, III dhe deri në një masë kapitulli VI parashtrojnë kërkesa, por nuk specifikojnë se nga çfarë duhet të përbëhen ato. Ndërsa ENNHRI e kupton se një Konventë Kuadër kërkon një qasje më të përgjithshme, ENNHRI është i shqetësuar se formulimi aktual mund të çojë në zbatimin e kërkesave të ndryshme dhe niveleve të ndryshme të mbrojtjes nga Palët e Konventës kur bëhet fjalë për zbatimin e këtyre kërkesave. Prandaj, ENNHRI rekomandon sa vijon:

- Zëvendësoni "aplikimi" me "projektimi, zhvillimi dhe vendosja" në mënyrë konsistente përgjatë Kapitullit II, III dhe VI. Është vërtetuar mirë se "projektimi dhe zhvillimi" i sistemit të AI mund të përbëjë rreziqe për të drejtat e njeriut, sundimin e ligjit dhe ose demokracinë (p.sh. duke përdorur grupe të dhënash të njëanshme ose duke mos përmbushur detyrimet e transparencës në proces).
- "Detyrimet" dhe "kërkesat" përdoren në mënyrë të ndërsjellë përgjatë kapitullit II dhe III. Zëvendësoni "kërkesat" kudo me "detyrimet".
- Të hiqen kualifikuesit që nuk ofrojnë ndonjë siguri juridike ose parashikueshmëri të arsyeshme.
- Të hiqet termi "thelbësore" kur i referoheni nivelit të vendimmarrjes informuese. Kualifikuesi nuk ofron ndonjë siguri ligjore apo parashikueshmëri të arsyeshme për atë se cili është një nivel "substancial" i vendimmarrjes informuese.
- Të hiqet termi "i papërshtatshëm" kur i referohet aplikimit të sistemeve të AI. Konventa synon të trajtojë çdo përdorim që shkakton dëm/dëm të drejtave dhe lirive. Këto duhet të parandalohen/zbuten pavarësisht nga zbatimi (jo)përshtatshëm i UA sistemi.
- Të hiqet termi "sisteme të caktuara të AI kualifikuese "të përmirësuara", pasi nuk ka përkufizim apo konsensus mbi kuptimin e kualifikuesit "të përmirësuar", duke rezultuar në pasiguri ligjore.
- Të hiqen fjalët "ku është e aplikueshme", pasi ky kualifikues as nuk ofron ndonjë siguri ligjore dhe mund të krijojë boshllëqe të panevojshme.

Për sa më lart, sugjerojmë që rekomandimet e mësipërme të mbahen në konsideratë gjatë pjesëmarrjes apo angazhimit në sesionet e diskutimit të kapitujve të draft-konventës. Institucioni i Avokatit të Popullit do të përcjellë në vijimësi sugjerimet përkatëse edhe për sa i takon kapitujve të tjerë të Konventës, sipas axhendës së planifikuar për diskutim në Komitetin e Inteligjencës Artificiale.

Duke besuar në mirëkuptimin dhe bashkëpunimin tuaj,

K O M I S I O N E R I

Vilma SHURDHA